

דף מקורות

מנהיג שסרת דף מקורות:

דברים יז - משפט המלך:

יד כי-תבא אל-הארץ, אשר ה' אלהיך נתן לך, וירשתה, וישבתה בה; ואמרת, אשימה עלי מלך, ככל-הגוים, אשר סביבתי. טו שום תשים עליך מלך, אשר יבחר ה' אלהיך בו: מקרב אחיך, תשים עליך מלך--לא תוכל לתת עליך איש נכרי, אשר לא-אחיד הוא. טז רק, לא-ירבה-לו סוסים, ולא-ישיב את-העם מצרמה, למען הרבות סוס; וז', אמר לך, לא תספון לשוב בדרך הזה, עוד. יז ולא ירבה-לו נשים, ולא יסור לבבו; וכסף וזהב, לא ירבה-לו מאד. יח והיה כשבתו, על פסא ממלכתו--וכתב לו את-משנה התורה הזאת, על-ספר, מלפני, הפקדים הלויים. יט והיתה עמו, וקרא בו כל-ימי חייו--למען ולמד, ליראה את-ה' אלהיו, לשמר את-כל-דברי התורה הזאת ואת-החקים האלה, לעשותם. כ לבלתי רום-לבבו מאחיו, ולבלתי סור מן-המצוה זמן ושמאול--למען יאריך ימים על-ממלכתו הוא ובניו, בקרב ישראל. {ס}

- מה החוקים של מלך בישראל? מה אסור לו לעשות ומה הוא צריך לעשות?
- מה התפקיד של הכהנים מול המלך?
- מה הדבר מלמד על מעמדו של המלך מול החוק?
- חפשו מלכים אחרים בתקופה זו העולם. האם הם היו מוגבלים לחוקים? ממה נובע ההבדל?

מתוך: המלכות בעולם העתיק ובישראל. מ. נאדל

המלכות בתורת מוסד אלוהי והמלך בבחינת "בחיר האלים" או "משיח ה'" היה רעיון אחוז ודבוק במהותה של המדינה אצל כל עמי הקדם. ואותם העמים, שיכלו להרחיק את ראשית שלטונם המדיני לזמנים קדומים ביותר, אף שילבו את המלכות הארצית לתוך המערכה הקוסמית. רעיון זה הגיע לכלל שלמות בתיאולוגיה המצרית. האפוס האכדי יודע לספר על תקופה שלפני היות המלוכה, כאשר השרביט, הכתר והנזר היו גנוזים במרומים "לפני אנו", ואז "ירדה המלכות מן השמים"⁹. המלכות לא נשתלבה בבריאה עצמה, אבל לאחר שניצחו האלים את יצירי הכאוס הקדמוני, נקבעו בעת ובעונה אחת סדרי השלטון של מלכותא דשמיא ומלכותא דארעא: "כאשר אנו הגדול, מלך האננקים, ואנליל, אדון השמים והארץ, שופט גורל הארצות, מסרו לידי מרודך, בנו הבכור של אא, את השלטון על כל בני האדם, האדירו אותו בן האגגים, קראו לבבל בשמה המפואר, האדירו אותה בין ארבע כנפות העולם, יסדו בה לעולמים שלטון מלכות, אשר יסודו איתן כמו השמים והארץ" (חימורבי בפתחה הני"ל),

אצל העברים הוקם מוסד המלוכה בתקופה הסטורית, לפי כך אין הוא מוסד אלוהי, המלך הוא בחיר ה' בלבד. אולם מובטחים לו אותן ההבטחות ששם חימורבי בפי אלהיו הוא: ה' נשבע לדוד: "זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי. כירח יכון עולם ועד בשחק נאמן סלה" (תה' פט 37-38). וכן במזמור "לשלמה" (עב 5): "יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים"⁹.

ראיית המלכות כמוסד כמעט חילוני אופיינית לא רק להיסטוריוגרפיה המקראית. לפי המסורת הבודהיסטית נוסדה, המלכות בתקופה קדומה, אבל לפי – מה שאנו רגילים לקרוא – "הסכם סוציאלי": כשנוצר מצב הדומה ל"איש הישר בעיניו יעשה", התכנסו בני האדם ונמנו וגמרו למשוך אחד מהם, אשר ישכין סדר ויתן אפשרות ליהנות מתנובת השדה ומברכת העדר. לפי זה המלך הוא בחיר העם ותעודתו לשרת את נתיניו.

- מה ההבדל בין תפיסת המלך בעולם העתיק לבין תפיסת המלך בישראל?
- ממה נובע ההבדל בתפיסת המלך?
- מה תפקיד המלך לפי שתי התפיסות?
- מה פועל יוצא של שתי התפיסות השונות לגבי כפיפות המלך לחוק?

מלכים א פרק כא - סיפור כרם נבות:

א ויהי אחר הדברים האלה כרם היה לנבות היזרעאלי אשר ביזרעאל אצל היכל אחאב מלך שומרון. ב וידבר אחאב אל-נבות לאמר תנה-לי את-כרמך ויהי-לי לגן-גרק כי הוא קרוב אצל ביתי ואתנה לך תחתיו כרם טוב ממנו אם טוב בעיניך אתנה-לך כסף מחיר זה. ג ויאמר נבות אל-אחאב חלילה לי מיהנה מתתי את-נחלת אבותי לך. ד ויבא אחאב אל-ביתו סר וזעף על-הדבר אשר-דבר אליו נבות היזרעאלי ויאמר לא-אתן לך את-נחלת אבותי וישכב על-מטונו וישב את-פניו ולא-אכל לחם. ה ויבא אליו איזבל אשתו ותדבר אליו מה-זה רוחך סרה ואינך אכל לחם. ו וידבר אליה כי-אדבר אל-נבות היזרעאלי ואמר לו תנה-לי את-כרמך בכסף או אם-חפץ אתה אתנה-לך כרם תחתיו ויאמר לא-אתן לך את-כרמי. ז ותאמר אליו איזבל אשתו אתה עתה תעשה מלוכה על-ישראל קום אכל-לחם ויטב לבך אני אתן לך את-כרם נבות היזרעאלי. ח ותכתב ספרים בשם אחאב ותחתם בחתמו ותשלח הספרים (ספרים) אל-הזקנים ואל-החורים אשר בעירו הישבים את-נבות. ט ותכתב בספרים לאמר קראו-צום והשיבו את-נבות בראש העם. י והושיבו שנים אנשים בני-בליעל נגדו ויעדהו לאמר ברכת אלהים ומלך והוציאהו וסקלהו וימת. יא ויעשו אנשי עירו הזקנים והחורים אשר הישבים בעירו כאשר שלחה אליהם איזבל כאשר כתוב בספרים אשר שלחה אליהם. יב קראו צום והשיבו את-נבות בראש העם. יג ויבאו שני האנשים בני-בליעל וישבו נגדו ויעדהו אנשי הבליעל את-נבות נגד העם לאמר ברוך נבות אלהים ומלך ויצאהו מחוץ לעיר ויסקלהו באבנים וימת. יד וישלחו אל-איזבל לאמר סקל נבות וימת. טו ויהי כשמע איזבל כי-סקל נבות וימת ותאמר איזבל אל-אחאב קום רש את-כרם נבות היזרעאלי אשר מאן לתת-לך בכסף כי אין נבות חי כי-מת. טז ויהי כשמע אחאב כי מת נבות ויקם אחאב לרדת אל-כרם נבות היזרעאלי לרשתו. {פ}

יז ויהי דבר-ה' אל-אליהו התשבי לאמר. יח קום רד לקראת אחאב מלך-ישראל אשר בשמרון הנה בכרם נבות אשר-גרד שם לרשתו. יט ודברת אליו לאמר כה אמר יהוה הרצחת וגם-גרשת ודברת אליו לאמר כה אמר יהוה במקום אשר לקחו הפלבים את-דם נבות ולקחו הפלבים את-דמך גם-אתה. כ ויאמר אחאב אל-אליהו המצאתני איבי ויאמר מצאתני יען התמכרד לעשות הרע בעיני ה'. כא הנני מבי אליך רעה ובערתי אחריך והכרתי לאחאב משתי בקיר ועצור ועזוב בישראל. כב ונתתי את-ביתך גרוע בן-נבט וכבית בעשא בן-אחיה אל-הפעס אשר הכעסת ותחטא את-ישראל. כג וגם-לאיזבל דבר ה' לאמר הפלבים יאכלו את-איזבל בחל יזרעאל. כד המת לאחאב בעיר יאכלו הפלבים והמת בשדה יאכלו עוף השמים. כה רק לא-היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' אשר-הסתה אותו איזבל אשתו. כו ויתעב מאד ללכת אחרי הגללים ככל אשר עשו האמרי אשר הוריש ה' מפני בני ישראל. {פ}

כז ויהי כשמע אחאב את-הדברים האלה ויקרע בגדיו וישם-שק על-בשרו ויצום וישכב בשק ויהלך אט. {פ}

כח ויהי דבר-ה' אל-אליהו התשבי לאמר. כט הראית כי-נכנע אחאב מלפני יען כי-נכנע מפני לא-אבי הרעה בקימו בימי בנו אביא הרעה על-ביתו.

דף מקורות

- הסבירו בקצרה- מהו סיפור כרם נבות?
- מדוע לדעתכם מוצאים אחאב ואיזבל פתרון זה?
- מדוע אין הם משתמשים בריש גליא בכוחם כשליטים ו"מעלימים" את נבות?
- מה ניתן ללמוד מהדרך שבה נהגו?